

BERETVÁS GÁBOR

TELEVÍZIÓS SOROZATOK A KÁDÁRI MAGYARORSZÁGON

A magyarországi televíziózás története nagyban összefonódik a Kádár-rezsimmel. Elvégre a Kádár János nevével fémjelzett korszakot 1956-tól, a forradalmi időktől 1988. május 22-ig, azaz névleges posztjából, a pártfőtitkári tisztségből való felmentéséig számítjuk – ugyanígy a Magyar Televízió hivatalosan 1957. május 1-jén kezdte meg működését, és hegemóniája a műholdas csatornák és a kereskedelmi televíziózás megjelenéséig, a kábeltelevíziós hálózat térhódításáig tartott. Adalék, hogy 1985-től datálható a digitális műholdas televíziózás az európai kontinensen, de a házi parabolaantennák elterjedésének csak az 1988-ban pályára állított ASTRA1 műhold üzembe helyezése után volt értelme. Tehát ezek a folyamatok a nyolcvanas évek végétől kezdtek egymást követően országosan is elterjedni. Így nagyjából egybeesett ez az időszak Kádár hatalomból való kiszorulásával. Elvégre 1987. június 25-től ténylegesen már Grósz Károly, majd Németh Miklós, a szabad választások után pedig Antall József irányította Magyarországot.

Azokban az évtizedekben a Magyar Televízió (MTV) mondhatni a Kádár-rendszer tőkéje volt. Visszatekintve ezért is tűnik szimbolikusnak, hogy az állami legfőbb társadalomformáló médium székhelye az egykori Tőzsdepalota, a 1948-ban felfüggesztett Magyar Tőzsde valamikori épülete volt. Tegyük hozzá, hogy az impozáns komplexum a Szabadság téren található, és az itt dolgozók feladata részint az volt, hogy

A televízió persze kábítás is volt, mákony a szocialista ország tévénezőjének. Az emberek az irányított adás miatt nem folytak bele kritizáló módon a politikába, túlzottan nem elégedetlenkedtek.

a kádári diktatúrában egyfajta szabadságérzetet sugározzanak szét. Mivel az adás részint a határon túl is fogható volt, ezt talán jobban lehetett érezni példának okáért a Ceaușescu által irányított Romániából nézve. Ott a televízióknak nem volt meg ennyire a szelepleje, a román tévé adását inkább a keményvonalas propagandisztikus célkitűzés jellemezte. Már ebben is megnyilvánulni látszott a két rezsim eltérő jellege.

Az, hogy a Kádár-rendszer legfőbb kultúrpolitikusának, Aczél Györgynek mi-
ben állt a legfőbb médium irányítását illetően a szerepe, egy másik kutatás tárgyát képezi majd. Az azonban leszögezhető, hogy a televíziózás a kiemelten támogatott kategóriába tartozott „a három T” (tűr, tilt vagy támogat) aczéli alap-
elvét tekintve. Az MTV irányítása nagyban a párt kontrollja alatt volt. Így az, hogy a televízió a közhangulatot az államberendezkedés ellen hergelje, leginkább csak tévedés következménye lehetett. Különösebb esetről nem tudunk. Efféle helyzet modellezése jobbra csak a *Gyula vitéz télen-nyáron* című 1970-es filmsza-
túrában jelenik meg. (Mellesleg Bácskai-Lauró István rendezése a tévésorozatok és a társadalom kapcsolatát fordítja ki, és a hatalmi kontrollt állítja pellengérré.)

Romániában – mint említettem – más volt a televízióknak szánt szerep. Onnan nézve a magyar tévé adása ablakot nyitott a Nyugat felé. Hiszen az adásidő hossza és a műsorkínálat színessége szembeötlően a választás illúzióját kelthette az adást fogó határon túli nézőkben. Ez pedig láthatóan igencsak szemben állt a Ceaușescu-médium monokróm és jobbra egysíkú mondanivalójú propagan-
datelevíziójával.

Persze nyilván, ha a Magyar Televízió akkori kínálatát a tényleges nyugati or-
szágok (piacgazdasági alapokon is nyugvó) műsorpolitikájával vetjük össze, még mindig siralmas képet kaphatunk a választás tekintetében. De szorítkozzunk most inkább a vasfüggönytől keletre eső részre. Ott is koncentráljunk arra, hogy a Magyarországon sugárzott sorozatok hogyan is befolyásolhatták a közvéle-
ményt, milyen kelet-nyugat képet alakítottak ki, és főleg arra, hogy az államha-
talm hogyan használta ki ennek a médiumnak a sajátosságait.

Anélkül, hogy behatóbban foglalkoznék velük, megemlíteném, hogy van pár kiemelkedő televíziós alkotás, amely nagyban meghatározta a konzervált világ társadalomképét. Ezek jobbra a televíziós szériák közül kerültek ki. Meghatáro-
zó a műfaj. Hiszen pont ez a műfaj az, aminek sajátosságaival éberben tartották a szerzők és a sugárzók a tartalom felé irányuló befogadói kíváncsiságot, mond-
hatni markukban tartva az ország lakóinak közérdeklődését.

A konzerválásban mellesleg eleve óriási szerep jutott a televíziózásnak. Hi-
szen a csatornák száma véges volt, az adásidő és a műsorterv pedig előre lefek-
tetett alapokon nyugodott, és állandó kontroll alatt volt. A szabadság abban is
kulminált, hogy a néző nem egyszer, hanem az ismétlések során többször is
megnézhetett egy sorozatot. Így a hatalom által irányított televíziózás nem
felgyorsította, hanem ellenkezőleg, lassította a generációs különválást, homoge-
nizálta a társadalmat, amelynek tagjai az idő előrehaladtával egyre több időt töl-
töttek a képernyők előtt.

Ugyanaz a sorozat a hetvenes és nyolcvanas években nagyjából ugyanazt az
érzetet váltotta ki a nézőben. Így például sokszor ugyanazt nézte a nyári szünet-
ben egy gyerek, akár 1960-ban, 1970-ben, és az is, aki 1980-ban született. (Pél-
dának okáért a Magyar Televízió saját gyártású *A Tenkes kapitánya* című sorozat-
ta 1964-től folyamatosan ismétlésben volt. Sőt még a mai napig is ismétlik a

retrocsatornák. Persze akkor nem volt különösebb konkurens adó, így mondhatni a néző előbb-utóbb találkozott vele.)

Azt is meg kell említenem, hogy a televízió nézése kezdetben közösségi élmény volt. Szóval egy-egy sorozat közös megtekintése kollektív élményt nyújtott, hiszen általában egy sorozatszeánsz családi vagy baráti esemény volt. A készülékek széles körű elterjedése előtt még számos esetben előfordult, hogy a lakóközösség tagjai egy-egy székkal állítottak be a készülék tulajdonosához a közös sorozatnézésre. Így oldván meg az esetleges ülőhely hiányát, áthidalván az esetleges kényelmi problémákat.

De mely sorozatok is befolyásolták a közvéleményt? Nézzük először meg, hogy milyen sorozatok is készültek a Magyar Televízióban elsődlegesen saját használatra és saját gyártásban. Példának okáért a már említett, a dicső múltnak emléket állító *A Tenkes kapitánya* eredetileg ifjúsági sorozatnak indult. De történelmi ihletettsége, illetve az, hogy gyakorlatilag irányított műsorterv szerint zajlott a képernyő és a néző érintkezése, igazából minden korosztály számára közkedvelté tette. De majd ugyanez mondható el az összes többi magyar és külföldi sorozatról is. Elvégre a televízió a közös, nyugodt kikapcsolódás lehetőségét hozta el a dolgozó embernek és családjának. Maga a hetenkénti összeülés élménye, a várakozás, a látottak elemezgetése és a későbbi fejlemények elképzelése közös platformot teremtett az adást fogó nézőknek.

A műsorkínálat jelentős részét javarészt magyar sorozatokkal, az MTV saját gyártású alkotásaival igyekeztek kitölteni. Mégis az akkori repertoárt számos nyugatról, de főleg a keleti blokk országaiból átvett sorozattal is próbálták színesíteni. A csehszlovák *Kisvakond*, *Rumcájsz kalandjai*, a *Varázscseruza*, a lengyel *Lolka és Bolka*, a szovjet *No, megállj csak!* vagy az ezektől nagyban eltérő brit *Jamie és a csodalámpa* ugyanúgy a kedvencekhez tartozhatott, mint az MTV-ben készült, mellesleg külföldön is sikeres, többrészes, rövid, főleg gyerekeknek készült magyar mesefilmek.

Nyilván kategorizálhatjuk az MTV sorozatait korosztály szerint, de a befogadói szegmens tekintetében nagy volt az átjárás a nemzedékek között. Azaz nem annyira a kor vagy az ízlés határozta meg, hogy mit néz az ember. Hanem az, hogy mit adnak éppen a tévében. A mesefilmek példának okáért nemcsak a gyerekeket ültették a képernyők elé, hanem a felnőtteket is. A társadalom egyre szélesebb rétege ismerte a televízió elterjedésével egy ütemben a *Peti*, a *Gusztáv*, a *Rémusz bácsi meséi*, a *Csupafül*, a *Mazsola és Tádé*, a *Mézga család*, a *Kukori és Kotkoda*, a *Frakk*, a *macskák réme*, a *Mirr-Murr kalandjai*, a *Mekk Elek*, az *ezeremester*, a *Kérem a következőt!*, a *Mikrobi*, a *kockásfülű nyúl*, a *legkisebb ugrifüles*, a *Süsü*, a *sárkány*, a *Vízipók-csodapók*, az *Animália* vagy a *Futrinka utca* című mesesorozatokat.

De ide sorolhatjuk akár a belügyminisztérium megbízásából 1979-ben készült, a rendőrséget népszerűsíteni vágyó rajzfilmsorozatot, a 1981-ben bemutatott *Pityke őrmestert* is. Csak hogy jelezzem, a népművelés nagyban a televíziózás feladata is volt. A báb-, gyurma- vagy rajzfilmsorozat az egyszerű etikai irányadáson túl akár rejtett propagandát is tartalmazhatott.

A *Pityke őrmester* készítésének és bemutatásának körülményei megint csak azt sugallják, hogy a nyolcvanas évek nem volt elválasztó jellegű az eddigiétek tekintetében. Hiszen a konzervált világban a rajzfilmek ugyanúgy vonzották a kicsiket és nagyokat is. Az *Esti mese* ismert mackós szignálját általában a *Tévétorna* követte, mely a következő – alcímnek is felfogható – inzerettel kezdődött: *Idősebbek is el-*

kezdhetik! Ez már önmagában is azt jelentheti, hogy az egyébként animációval kezdődő népmegmozgató intézkedés feltételezte, hogy az Esti mese körüli műsoridőben már több generáció is megtalálható lesz a készülékek közelében.

Persze meghatározó lehet, hogy a *Tévétorna* bár az *Esti mese* (gyurma-, báb- vagy rajzfilmsorozat) után, de a *Híradó* előtti rövid blokkban szerepelt. Így az MTV egyik legnézettebb műsora lett. (Az 1975-től 1989-ig tartó, mindössze ötperces *Tévétorna* a tornász múlttal bíró Bérczi István műsorvezetése alatt zajlott. Őt Müller Katalin extornász egészítette ki. Később csatlakozott a projekthez Makray Katalin három lányával, Alexával, Petrával és Grétával. Ezáltal a nézők fejében némi zűrzavart keltve. Hiszen nehezen volt összeilleszthető a szocialista családképpel az, hogy miért is van a műsorban a kellenél több szereplő. Makray és lányai mellel a televízió kívül az egykori köztársasági elnök, Schmitt Pál családját képezik.)

A *Tévétorna* mint összekötőelem sokáig való fennmaradása is jelzi, hogy a televíziós műsorpolitika inkább összeforrasztani látszott a generációkat és ezenkívül a hetvenes és a nyolcvanas éveket. Hasonlóképpen az eddigiekhez készültek ugyan új mesefilmek, de a régebbiek is ismétlődtek. A repertoár annyiban színesedik, hogy bekerülnek a gyártásba a nemzeti identitást érintő alkotások, és megindulnak a kísérletezések. A *Magyar népmesék*, a *Mesék Mátyás királyról*, a *Mondák a magyar történelemből* az első irányvonalra példa. Míg mondjuk a *Szi-mat Szörényi, a szupereb* már egy érdekesnek induló, ám mégis inkább a népszerűtlenség kódébe vesző kísérlet, amely aztán nem tudta kiállni az idők próbáját.

A *Pom Pom meséi*, a *Misi mókus kalandjai*, a *Nagy ho-ho-ho-horgász*, a *Sebaj Tóbiás*, a *Zénó* és még a *Leo és Fred* is hozzák a hetvenes években megszokott minőséget. Ám születnek felejthetőbb alkotások is ekkoriban, ilyen a *Jómadarak*, a *Nagyeszű sündisznócska*, a *Marci és a kapitány*, a *Gyurmatek*, a *Kíváncsi Fáncsi*, a *Dörmögőék kalandjai*, a *Fabulák*, a *Vackor az első bében*, és némileg a *Benedek Elek meséi*, a *Trombi és a tűzmanó* és a *Varjúdombi meleghozók* is ebbe a kategóriába sorolhatók.

Az olyan ifjúsági sorozatok, mint a *Tüskevár*, a *Rózsa Sándor*, a *Fekete város*, a *Az öreg bánya titka*, a *Robog az úthenger*, a *Keménykalap és krumpliorr*, a *Sztrogoff Mihály*, a *Vivát, Benyovszky!*, a *Hungária Kávéház* vagy a *Sándor Mátyás* majd minden generáció számára befogadhatónak mutatkoztak. Számos film közülük irodalmi alapokra épült. A szerzők között ott volt az iskolai tananyag részét képező Mikszáth, Jókai és Móricz. És a filmek között voltak koprodukcióban készült alkotások is, például a *Sztrogoff Mihály*, a *Vivát, Benyovszky!* vagy a *Sándor Mátyás*, amelyeken látszott, hogy több eredeti helyszínen forogtak, a magyar nézőknek ismeretlen (ezért érdekes) színészekkel is, még hozzá jelentős büdzséből.

Megkockáztathatom azt is, hogy kijelentsem: a felnőtt befogadó gyermeki részét is csiszolták ezek a televízióműsorok. Így nemcsak a történelmi háttérrel rendelkező sorozatok, hanem még a Csukás István-féle *Keménykalap és krumpliorr* is elnyerhette a felnőtt befogadó tetszését. Persze részint a rendszer lényege is ezen nyugodott. A párt – vagy ha úgy tetszik, a szocialista Magyarország arca, „Kádár apánk” – vigyáz a még gyermekcipőben botladozó, cseperedő, gyermekien ártatlan szocialista emberre.

Ennek mentén a *Bors*, az *Egy óra múlva itt vagyok* vagy a *Sólyom a sasfészekben*, a *Kémeri*, de még az *Abigél* is a magyar közelmúlt olyan szakaszait igyekezett bemutatni, amely ábrázolásához kellett némi körültekintés és óvatosság.

Egyrészt, hogy a hitelesség is megmaradjon, másrészt, hogy az akkori milió ne keltsen a szocialista társadalomban élőkben a letűnt korok felé különösebb nosztalgiát. Bár a *Hungária Kávéház* is Heltai Jenő, Móricz Zsigmond, Mikszáth Kálmán írásain alapult (filmre írta Csurka István), mégis nyugatnémet segédlettel volt leginkább piacképesse tehető.

Azaz a koproduciónak köszönhetően ezek a filmek nem is annyira a hazai, mint inkább a nyugati piacra váltak eladhatóvá. Ez a fajta gazdaságpolitikai felfogás vonatkozik a már említett többi koprodukciónak alkotásra is, de főleg a *Vívát, Benyovszky!* és a Verne-regényből készült *Sándor Mátyás* népszerűsége más országokban is ennek a kooperatív gyártásnak volt köszönhető. Bár Magyarországon jobbára magyar történetnek tekintette a néző az ezekben a filmekben futó történeteket. A magyar befogadó nem is nagyon figyelt oda a termék koprodukciónak jellegére, az eredményt szinte színmagynak tekintette. Ezáltal a magyar szocialista sorozatipar talán visszahozta a tudat alatt lappangó Nagy-Magyarország-, vagy ha úgy tetszik, birodalmi reflexeket.

A szocialista államberendezkedés a teljes foglalkoztatást hirdette, és egyben a közbiztonság százszázalékosságát. Ezért az államhatalom a bűnözés formáit általában a múlt ügyének tekintette, illetve a nyugati államberendezkedések méltóságként értelmezte. Legalábbis ezt a képet igyekezett sugározni az emberek felé. Ennek bemutatására voltak jók a külföldről beengedett sorozatok, illetve a 20. század második fele előtt játszódó történetek.

Persze a bűnözést nem sikerült soha igazából teljes mértékben visszaszorítani. Így szelepként működött pár MTV-gyártású sorozat, amely már 12 éven aluliak számára nem volt ajánlva. Ilyen volt a *Megtörtént bűnügyek*, a *Két pisztolylövés* és a *Kántor*. Ezek által a bűnüldözői tevékenységbe engedett némi betekintést a rendszer, persze így azt is láthatta a néző, hogy a szocialista puha diktatúrában is létezik alvilág. A bűnözésnek mondhatni számos válfaja van.

Igazodván a világuír meghódításának új fejleményeihez, vagy ha úgy tetszik, az akkor az irodalomban is népszerű utópiákhoz, a Magyar Televízió is hozzáfogott ilyenek gyártásához. A *bunker* vagy *A feladat* ilyen volt például. Illetve az *Órjárat a kozmoszban – az Orion űrhajó fantasztikus kalandjai* nyugatnémet sorozat átvétele után, a népszerűségére való tekintettel az MTV elkészítette a szintén igencsak népszerű *Pír kalandjait*. (Többek között erre is történik utalás a *Gyula vitéz télen-nyáron* című filmben.) Érdekes, hogy a nyolcvanas évek végén egy ehhez hasonló utópia mennyire nem érdekelte már a nagyközönséget. Hiszen az 1987-ben bemutatott *Az én nevem Jimmy* című sci-fi-sorozatot már nem találták ismétlésre érdemesnek a nézők. Ez nem meglepő, hiszen ekkor már a műholdas adások vétele is lehetővé vált, nem beszélvén arról, hogy pár évvel korábban a videózás is megkezdte térhódítását.

A *Nyolc évszázad* című, az akkori Magyarországon játszódó történetnek ellenben hatalmas rajongótábora lett. Egyrészt mert a korszak akkor legfontosabb fiatal színészeit vonultatta fel. Másrészt mert a történet végre a realitást igyekezett tükrözni, kvázi hihető és aktuális problémákkal foglalkozott. A másik népszerű sorozat egy olasz–magyar koprodukció volt, a *T.I.R.*, mely a szállítmányozáson keresztül mutatta be, hogy milyen is a nyugati világ. Ez szintén a jelenben játszódott, és a karakterek némileg a Bud Spencer és Terence Hill párosra emlékeztethették a magyar nézőket. A gyerekeknek pedig még társasjáték is készült a film alapján. Egyfajta bevezetésként a piacgazdaság és a szállítmányozás rejtelseibe.

A nyolcvanas évek vége már a változások szelét lebegtette. Ez nem csak abban látszott meg, hogy Kádárt és elaggott vezetőtársait egy új, negyvenes éveiben járó konjunktúra követte. Azaz vezető- és látásmódbeli csere ment végbe, akárcsak a Szovjetunióban. Hanem a sorozatokon is érzékelhető volt a konzervált világ vége. A *Linda* még az utolsó próbálkozás volt a karhatalomba vetett bizalom visszaállítására. A sorozat üzenete nem feltétlenül az volt, hogy „légy rendőrnő”, bár nyilván ez is része volt a tervnek. Hanem a színésznő, Görbe Nóra alkata miatt a sorozat sokkal inkább minden gyereket (fiút, lányt) a rendőri szakma felé terelgethette. A népszerű taekwondo révén – amely a gyerekekfejekben nem különült el a többi ázsiai küzdősporttól – a kis termetű, gyengének tűnő szereplő ugyanis általában leverte a nyugati típusú gonosz gengsztereket.

Az *Angyalbőrben* című sorozat ugyanekkor a hadseregbe, pontosabban a sorakatonai szolgálatba vetett hitet igyekezett reklámozni. Egy jó buliként bemutatni a férfiegyüttlétet. (Ennek elődje a televíziózás hőskorában, 1966–67-ben készült *Princ, a katona* volt.) Bár az *Angyalbőrben* felettébb népszerű volt, meggyőzőereje valószínűleg a *Tévétornáéval* vetekedhetett. A rendszer puhulását látva a huszonéves férfiak nem akarták a legszebb fiatal éveiket a korszerűtlen honvédség kötelékében eltölteni, mint ahogy a *Tévétorna* sem feltétlenül vett rá széles tömegeket a rendszeres mozgásra.

A mozgás és sportélet felé való elköteleződésért a *Linda* tett a legtöbbet. Hatására (és persze más, egyéb keleti küzdősportokat bemutató filmek nyomán) a társadalom széles rétegei fordultak az önvédelmi sportok felé. Ha már önvédelem, a *Linda* mutatott be a nyolcvanas évektől egészen a rendszerváltásig magyarországi bűnözőket, olyanokat, akikkel szemben védekezésre kényszerült a társadalom. (Az első széria 1984-ben, a második '86-ban, a harmadik '89-ben került bemutatásra a Magyar Televízióban.)

Addig a már felsoroltakon kívül javarészt az import nyugati sorozatokban mutattak be komoly bűnügyeket. Elvégre a szocialista Magyarországon a hivatalos pártpolitikai álláspont szerint a közbiztonság majdhogynem teljes mértékű volt. A hatalmi gépezet teljes kontroll alatt tartotta a társadalmat, az egyének már csak a teljes körű foglalkoztatás miatt is megvolt a maga helye. Ez nagyban csökkentette az esetleges kilengésre, társadalmi devianciára irányuló cselekedeteket.

Ezért a hatvanas évektől *Az Angyal*, a *Minden lében két kanál*, a *San Francisco utcáin*, a *Columbo*, a *Tetthely*, a *T.J. Hooker* vagy a *Derrick* voltak hivatottak a bűnt, a bűnözést, bűnüldözést szemléltetni. Elvégre a kriminalizáltság csak a dekadens Nyugat áfiuma lehet, sugallták a televízión keresztül is. A nyugatnémet vagy egyesült államokbeli sorozatok által kapott a magyar tévénéző olyan Nyugat-képet, ahol a rendőrség napi rutinjához tartozott a bestiális gyilkosságok megfejtése. A magyar néző ott látott prostitúciót, vagy ott látta azt, hogy az átlagembernek engedélye van lőfegyverre, ott láthatott utcai lövöldözéseket, autós üldözéseket.

Persze nem minden nyugatról Magyarországra behozott sorozat volt ilyen. A *Muppet Show* (*Breki és a többiek*) nemcsak az amerikai sztárokat mutatta be, anélkül, hogy tudtuk volna, hogy ők miért is fontosak az ottani közönségnek, hanem egy világhírű brandet jelenített meg. Megtekintése az eddig látottaktól nagyban eltérő vizuális és zenei élményt hozott be. Célközönsége nemcsak a gyerekekre korlátozódott, műsoridei elhelyezése a felnőtteket is érintette.

A nyugati sorozatok közt számos brit monstre történet futott nagy népszerűséggel, olyanok, mint *Az Onedin család* vagy *A Forsythe Saga*. Ezek a szappanope-

rák ágyaztak meg leginkább az olyan távoli kultúrák világába elkalauzoló sorozatoknak, mint a japán történelmi időkben kalandozó *Sógun* vagy a megdöbbenően nagy érzelmi hatást kiváltó brazil *Rabszolgasors* című telenovella, köznyelven *Isaura*. Bár annak a *Gyökerek* című amerikai történet levetítése is lehetett valamelyest az előfutára.

Ezek persze mind az elvagyódásra, a kikapcsolódásra éhező nézőt elégitették ki. A szocialista sorozatok azonban, épp ellenkezőleg, a közös műtfeldolgozást, illetve az aktuális társadalmi problémákkal való szembenézést igyekeztek erősíteni. A *tavaszi 17 pillanata* című szovjet sorozat, köznyelven az *Isaurához* hasonlóan a főszereplőjéről elnevezett *Stierlitz* a II. világháború kémtörténeteit próbálta modellezni. De ehhez hasonlóan a II. világháborút idézte meg *A halál archívuma* is a Német Demokratikus Köztársaságból, vagy akár a *Négy páncélos és a kutya* című lengyel filmsorozat is.

A szocialista hétköznapiságban fellelhető problémákkal foglalkozott a *Nők a pult mögött* című csehszlovák mű, amely egy átlagosnak számító élelmiszerboltot választott helyszínül. De ilyen volt a *Mentők* vagy a *Kórház a város szélén* is. Ezekben az egészségügy szűrőjén mutatták meg, hogy a szocialista társadalmakban sincs feltétlenül minden rendben. Persze a csehszlovák sorozatipartól is számos olyan szériát megvett az MTV, amik nagyjából kívül rekesztették a társadalmi problémákat. Ilyen volt a *Látogatók*, a német koprodukcióban készült *Tau bácsi* vagy a *Csillagok küldötte* (*Majka*).

A közbeszédet azonban egy jugoszláv sorozat, a *Forró szél* – vagy köznyelven a *Surda* – határozta meg leginkább. A *Forró szél*, bár 1980-as gyártású, 1984-ben került a magyarországi televíziónézők elé. Népszerűségének egyik oka a szereplők szókimondó karaktere. Az alapattitűdöket az elégedetlenség határozza meg, ezt csomagolta humorba Siniša Pavić forgatókönyvíró, és ezt tökéletesítette a magyar szinkron. A *Forró szél* főszereplője, Surda és állandó ellenpólusa, Bob az egész társadalmon átívelő kalandokba keverednek. Nincsenek helyhez kötve, nincs állandó munkahelyük, mint a többi sorozat szereplőinek. Kereső kismemberek. Érdekeség, hogy a nyolcvanas évek Jugoszláviája a Nyugat érzetét kelthette az akkori magyar nézőkben. Míg Romániából, Lengyelországból és általában a szocialista blokk országaiból a kádári Magyarországra mentek az emberek, hogy olyan áruhoz jussanak, amikhez otthon nem tudtak hozzáférni, addig a magyarok Jugoszláviába ruccanak le, hogy jugoszláv árukra, akár nyugati termékekre vagy azok jó minőségű hamisítványaira szert tehessenek.

A morgás joga a *Forró szél*ben engedélyezett volt, sőt ez jellemezte a szereplőket. Míg a többi szocialista országban készült sorozat esetében csak éppenhogyisággal működnek a szelepek, addig a *Surda* szereplői teljesen kiéresztik a gózt, állandóan provokálva ezzel a szocialista berendezkedéseket. A problémák nyilván könnyen átvethetőek voltak a magyar társadalmi formákra is, áthallásos módon a tévénézők magukénak érezték a jellemeket és a történeteket. Ebben a sorozatban a szereplők olyan problémák miatt füstölöghettek, amelyeket egy elkentebb, óvatosabb formában Magyarországon csak az 1987-ben induló *Szomszédok* című teleregényben engedélyeztek.

Ebből is az következik, hogy a sorozatok – legyen szó a nyugati világból beengedettéről vagy a keleti blokk országaiból behozottakról – olyan, a széles társadalmat megmozgató erővel bírtak, mint kevés más műfaj. Ezért is ellenőrizte a hatalom a tartalmukat. Ezáltal is manipulálva a közhangulatot. Ezáltal is befolyásolva a magyarországi néző Nyugat-képét. Ezáltal is meghatározva a Magyar

Népköztársaság állampolgárának a keleti blokk többi állampolgárához viszonyított értékét.

A sorozatok hatása másként mutatkozott meg, mint a híradóké vagy a kül- és belpolitikai műsoroké. Hiszen a sorozatok szélesebb körhöz szóltak. És nem a pusztá demagógia módszerével stimuláltak. A néző vágyott a hetekre leosztott programra. A képernyőn látottak aztán nagy hatással voltak a beszélgetésekre, befolyásolták a közhangulatot. A televízió így persze kábítás is volt, mákony a szocialista ország tévénézőjének. Az emberek az irányított adás miatt nem folytak bele kritizáló módon a politikába, túlzottan nem elégedetlenkedtek.

A legszélesebben vett társadalmi csoportokra a sorozatok lehettek a legnagyobb befolyással. Ezek hoztak közös kulturális nevezőre generációkat. Ezek a sorozatok voltak azok, melyek nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy a társadalom összekovácsolódjon, homogenizálódjon, konzerválódjon. Ez pedig alapvetően a Kádár-rendszernek. Nem pusztán érdekesség, hogy mennyire egybeesik a televíziózás eme korszaka és a rendszer felépülése, stabilizálódása, majd szétesése.

Hiszen látni lehet, hogy meglehetősen egybeesik Kádár hatalomból való kikerülése és a fenti állapot megszűnése. Mára a generációk már akár pár évenként megkülönböztetik magukat a többitől, főleg a csak őket érő mediális ingerek alapján. (Persze erről részint az internet tehet. Hadd vegyük ugye ehhez hozzá, hogy a megmaradt szocialista diktatúrák mennyire nem preferálják a netet.) A kádári Magyarországon a nézők rétege életkorban meglehetősen széles, évtizedekben mérhető volt. Egy sorozat sokszor nagyjából ugyanazt jelentette egy hatvanasnak, mint egy húszévesnek. Közös értékkel bírt, és közös megértési platformot teremtett. Kijelenthető, hogy az MTV sorozatpolitikája a kádári kultúrpolitika csodafegyvere lehetett.

